

فصلنامه بین المللی قانون یار

License Number: 78864 Article Cod: 2018Y3N8A5 ISSN-P: 2538-3701

تبیین جایگاه دفاتر حمایت حقوقی و قضایی ایثارگران در دادرسی

(تاریخ دریافت ۱۳۹۷/۱۱/۱۵، تاریخ تصویب ۱۳۹۸/۰۲/۱۲)

بهزاد ثابتی پور^۱

پژوهشگر برتر سال ۱۳۹۷ بر اساس ارزیابی بنیاد علمی قانون یار

دکتر ایوب احمد پور

چکیده

دفاتر حمایت حقوقی و قضایی بسیجیان، ایثارگران و خانواده معظم شهداء در سال ۱۳۶۵ مقارن با دوران مقدس تأسیس گردید و هدف از تشکیل این نهاد، حمایت حقوقی و قضایی ایثارگران و رزمندگانی که به دلیل درگیری با مسائل جنگ مانند حضور در جبهه های نبرد و یا مجروحیت جنگی قادر به طرح دعوی یا دفاع در مراجع قضایی نبودند و به این دلیل زمینه تضییع حقوق این قشر موثر جامعه فراهم می آمد که این امر با جایگاه ایثارگران و شأن مجاهدان فی سبیل الله منافات داشت. علی هذا وجود نهادی با ماهیت دفاتر حمایت که در غیاب رزمندگان و ایثارگران با معرفی کارشناسان حقوق که به حکم قانون در جایگاه وکیل شناخته شده اند امری منطقی و لازم الاجرا بوده که این جریان حمایتی با همان ساز و کار اداری و قانونی خود پس از پایان جنگ تحمیلی تا به امروز نیز تداوم یافته که فارغ از آثار مطلوب تأسیس این نهاد به بررسی برخی از شبهات و برداشتهای پیرامون حیطه وظایف دفتر حمایت می پردازیم.

واژگان کلیدی: دفتر حمایت حقوقی، ایثارگران، جانبازان، مساعدت قضایی، حمایت قضایی

^۱ نویسنده مسئول

بخش اول: کلیات

طبق آئین نامه اجرایی ماده ۲۰۳ قانون استخدامی سپاه پاسداران مصوب مجلس شورای اسلامی و بند ب ماده ۳ آئین نامه اجرایی ماده مذکور و ماده ۴ قانون حمایت قضایی از بسیج و تبصره های ۱ و ۲ ماده ۱۷ آئین نامه اجرایی آن، دفاتر حمایت نسبت به مشمولین خود که شامل جانبازان، آزادگان، رزمندگان داوطلب و بسیجیان فعال (طبق ضوابط خاصه) در صورت مراجعه به دفاتر حمایت مستقر در مجتمع های قضایی دادگستری های سراسر کشور و در خواست مساعدت حقوقی، اقدام به ارائه مشاوره و مساعدت قضایی و یا معرفی نماینده به عنوان وکیل جهت حضور در محاکم قضایی مینماید. دفاتر حمایت حقوقی و قضایی ایثارگران که در این رساله به نام مختصر دفاتر حمایت عنوان خواهند شد، به عنوان نهادی است که کارشناسانی را که مستقر در آن هستند، را جهت وکالت از ایثارگران، جانبازان و خانواده های معظم شهداء به دادگاه و حضور در دادرسی معرفی می نماید. در این تحقیق به نوع رابطه حقوقی بین ایثارگران و خانواده های معظم شهداء با کارشناسان دفاتر حمایت و همچنین رابطه حقوقی ایثارگران با دفاتر حمایت و نوع رابطه حقوقی کارشناسان دفاتر حمایت با این دفاتر پرداخته خواهد شد. این که آیا کارشناسان دفاتر حمایت وکیل محسوب میشوند یا نه بلکه دفاتر حمایت به عنوان شخص حقوقی وکیل ایثارگر محسوب می شوند و این شخص حقوقی نماینده ای از جانب خود جهت حضور در دادرسی معرفی می کند هر کدام از این موارد دارای آثار و تبعات خاص خود می باشد. چنانچه کارشناسان وکیل ایثارگر باشند دارای تمامی اختیارات همچون وکیل دادگستری می باشد در حالی که اگر دفاتر حمایت وکیل محسوب شوند کارشناسان این دفاتر نماینده دفاتر جهت حضور در دادرسی باشند قضیه متفاوت است. در این تحقیق به تبیین نوع این روابط پرداخته خواهد شد. در باب اختیارات و تعهدات باید متذکر شد که این دو امر بسیار نزدیک به هم می باشند و در عمل تفکیک آنها بسیار دشوار می باشد. در خصوص اختیارات باید گفت اموری مورد توجه می باشد که کارشناسان دفاتر حمایت ممنوعیتی در انجام آنها نداشته باشند و در اعمال و یا عدم اعمال آنها باید معیار مصلحت موکل مورد توجه قرار گیرد. در خصوص تعهدات نیز باید گفت که منظور از آنها در واقع وظایف و تکالیف کارشناسان می باشد. اموری که تحت عنوان اختیارات و

تعهدات بررسی می گردند مواد ۳۵ و ۳۶ ق.آ.د.م و ۳ و ۱۷.م. ۲۰۳ ق.اس.پ می باشد. در باب مسئولیتی که از تخلفات کارشناسان دفاتر حمایت ناشی می شود باید گفت که قانون و مقرره خاصی در باب تخلفات در نظر گرفته نشده است. بنابراین از آنجایی که کارشناسان این دفاتر به عنوان وکیل در پرونده حضور پیدا می کنند مسئولیت آنان نیز تابع قواعد عام و کالت می باشد. حال بعضاً شاهد برخی توقعات نامتعارف از سوی تعداد قلیلی از مضمولین حمایتی می باشیم که فاقد وجاهت قانونی می باشد از جمله انتظار نفوذ در پرونده و تاثیرگذاری بر روی پرونده خارج از چارچوب که با اصول مسلم قانونی و جایگاه والای ایثارگری در تضاد می باشد. گاهی نیز درخواست مساعدت حمایت دفاتر ایثارگران فقط صرفاً جهت استفاده از عنوان بسیج و دفتر حمایت ایثارگران می باشد که به زعم این افراد، وجود و کالت این دفاتر و عنوان بسیج و سپاه در پرونده می تواند سیر قضایی پرونده را به نفع آنها سوق دهد که در این مورد نیز باید اشاره نمود که نه دفاتر حمایت دنبال چنین مفهومی می باشد و نه مراجع قضایی تحت تاثیر از این ذهنیت واهی قرار می گیرند. تشکیل و تأسیس دفتر حمایت از حقوق ایثارگران و جانبازان براساس مصوبات شورای عالی پشتیبانی جنگ در سال ۱۳۶۵ و به ویژه با توجه مصوبات مورخ ۶۵/۴/۲۲ و ۶۵/۷/۲۷ و نیز بخشنامه صادر از سوی شورای عالی قضایی سابق در اجرای مصوبات فوق الذکر بوده است پس پایان جنگ تحمیلی نیز فعالیت این دفاتر کما فی السابق ادامه داشته و در این راستا بخشنامه های متعددی در خصوص لزوم ادامه فعالیت و همکاری با این دفاتر و نیز معتبر بودن بخشنامه های صادره پیش توسط قوه قضاییه صادر گردید که میتوان به بخشنامه به شماره م/۷۳/۵۷۷ مورخ ۱۳۶۹/۴/۶ از سوی ریاست محترم وقت قوه قضاییه اشاره نمود. متعاقب آن و جهت رفع شبهات و ابهامات ایجاد شده به لحاظ توقف جنگ تحمیلی و برخی شرایط و مقتضیات زمانی و از طرفی ضرورت تثبیت جایگاه این دفاتر و تجهیز آن و اینکه عده ای به استناد اینکه بخشنامه، ناقص قانونی نیست معتقد به فقدان جایگاه قانونی برای دفاتر حمایت بودند. موضوع فعالیت این دفاتر در ماده ۲۰۳ قانون مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب مصوب ۱۳۷۰ مجلس شورای اسلامی به منظور حمایت از بسیجیان، جانبازان، ایثارگران و خانواده معظم شهدا پیش بینی گردید و جزیات آن موکول به آیین نامه ای شد که آیین نامه مزبور در تاریخ ۱۳۷۵/۵/۱۹ به تصویب مقام معظم رهبری فرماندهی رسید و در ماده یک آن به تشکیل و فعالیت

این دفاتر به منظور حمایت قضایی از جانبازان و ایثارگران اشاره گردید. باتوجه به نقش ارزنده و موقعیت برجسته نیروهای بسیج و پیرو رهنمودها و تأکیدات مقام معظم رهبری دایر بر حضور گسترده و همه جانبه بسیج در صحنه های مختلف و اجتماع؛ مجلس شورای اسلامی ضمن تصویب قانون حمایت قضایی بسیج در مورخ ۱۳۷۱/۱۰/۱ جایگاه قانونی ویژه ای برای بسیج به عنوان ضابط قضایی معین کرده و در قانون مذکور به تشکیل دفاتر حمایت قضایی بسیجیان جهت حمایت از افراد موضوع این قانون اشاره نموده است و به موجب تبصره ذیل این ماده کارشناسان حقوقی این دفتر بدون الزام به کسب پروانه و کالت می توانند در کلیه مراحل دادرسی از طرف افراد مذکور به عنوان وکیل اقدام کنند این نامه اجرایی قانون مذکور در تاریخ ۱۳۷۲/۳/۳۰ به تصویب مقام معظم رهبری رسیده است. انجام هرگونه حمایت حقوقی و قضائی و ارائه خدمات مشاوره ای حقوقی به افراد تحت پوشش این دفاتر، قبول و کالت و پیگیری دعاوی و شکایت مطروحه از طرف آنها، ارشاد قضائی، انجام خدمات لازم جهت تسریع در رسیدگی به پرونده های مطروحه و انجام کلیه وظایف ماده ۴ قانون حمایت قضائی از بسیج در مورد افراد آن قانون از جمله وظایف این دفاتر می باشد. نحوه فعالیت دفاتر به این نحو می باشد که ۱. اقدامات دفاتر با درخواست کتبی متقاضی و پس از اطمینان از دارا بودن هر یک از شرایط مندرج در ماده ۲ این آئین نامه آغاز می گردد. ۲. کلیه اقدامات دفاتر در هر مرحله از مراحل دادرسی، با درخواست و اعلام فرد متقاضی صورت می گیرد. ۳. قبول و کالت از سوی دفاتر حمایت باید به مراجع ذیربط اعم از قضائی، انتظامی و سایر سازمانهای مرتبط، اعلام و سازمانها و مراجع مزبور نیز موظفند در چارچوب این آئین نامه همکاریهای لازم را بعمل آورند. همچنین به موجب ماده ۷ این قانون، دفاتر حمایت حقوقی و قضایی ایثارگران دارای اختیارات ذیل می باشند الف) انجام اقدامات لازم برای آگاهی از آخرین وضعیت پرونده متقاضی ب) انجام مکاتبات لازم و تنظیم و ارسال دادخواست و لوایح بعنوان وکیل متقاضی ج) شرکت در جلسات دادرسی و یا سایر جلسات متشکل در رابطه با پرونده د) انجام هرگونه اقدام ضروری در جهت حسن اجرای وظایف محوله لذا مقصود از تاسیس این دفاتر در سال ۱۳۶۵ پیگیری و رفع مشکلات حقوقی و حمایت و راهنمایی کامل افراد مشمول این دفاتر برای استیفا حقوق آنان و تقدیر از مجاهدت و ایثارگری های رزمندگان اسلام و خانواده های معظم شهدا، اسرا و غیره بوده و تشکیلات این دفاتر مطابق

ماده ۲۰۳ قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تحت نظارت دفتر حمایت مرکزی تأسیس گردید. اینگونه اقدامات خود تاثیر به سزایی در رفع بسیاری از مشکلات حقوقی رزمندگان و ایثارگران و جانبازان داشته و دارد و محل استقرار این دفاتر در دادگستری استان ها می باشد. باتوجه به مشکلات قضایی و پیچیدگی های امر قضا و دادرسی و عدم اطلاع اکثری افراد حتی نسبت سادهترین مسله حقوقی ضرورت و ادامه کار دفاتر حمایت بیش از پیش محرز و مسلم گردیده است. در این راستا در این پژوهش به بررسی و شناخت و وظایف این دفاتر خواهیم پرداخت. هرچند برای ایثارگران قوانین حمایتی مختلفی به تصویب رسیده است لیکن قانون گذار یک تعریف قانونی جامع و کاملی از واژه ایثار و ایثارگر ارائه نداده است.

بخش دوم: بررسی ماهیتی و لغوی موضوع

ایثار در معنی گزیدن و تفضیل و برتری نهادن، ایثار غیر یعنی او را بر خود مقدم کردن در رسد و نصیب^۱ به کار رفته است. همچنین در معنی منفعت غیر را بر مصلحت خود مقدم داشتن، بذل کردن، عطا کردن^۲ و غیره و ایثارگر را می توان فداکار و از خود گذشته تعریف کرد. در خصوص تعریف ایثارگر با توجه به معانی لغوی آن می توان چنین بیان نمود که: ایثارگر کسی است که از جان یا مال خود در راه دفاع از چیزی یا کسی بگذرد، مانند رزمندگان هشت سال دفاع مقدس. تبصره ۱ ماده ۱ قانون نحوه ی واگذاری سهام دولتی و متعلق به دولت به ایثارگران و کارگران مصوب ۷۳/۵/۱۲ اقسام ایثارگران را رزمندگان داوطلب، آزادگان، جانبازان، خانوادگی معظم شهدا، مفقود الاثرها و اسرا دانسته و به شرح ذیل به تعریف هر یک از آنها پرداخته است.

رزمندگان داوطلب: کسانی هستند که بر اساس گواهی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی با جهاد سازندگی حداقل به مدت ۶ ماه به صورت داوطلب در جبهه های نبرد حق علیه باطل حضور داشته اند.

^۱ نصراله آژنگ، گنجینه لغات فارسی به فارسی (تهران: انتشارات گنجینه، ۱۳۸۱)، ج ۱، ص ۱۳۱

^۲ محمد جعفر جعفری لنگرودی، مبسوط در ترمینولوژی حقوق (تهران: کتابخانه گنج دانش، ۱۳۸۷)، ج ۱، ص ۳۵۱

آزادگان: کسانی هستند که بر اساس گواهی مشاور رسیدگی به امور آزادگان در اسارت دشمنان انقلاب اسلامی ایران بوده اند.

جانبازان: کسانی هستند که بر اساس گواهی بنیاد مستضعفان و امور جانبازان در راه به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی و حفظ دستاوردهای آن حداقل به میزان ۱۰٪ درصد جانباز شناخته شده اند.

خانواده معظم شهدا، مفقود الاثرها و اسرا: کسانی هستند که بر اساس گواهی بنیاد شهید حداقل یکی از اعضای درجه یک خانواده ی خود را در راه به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی و حفظ دستاوردهای آن به عنوان شهید، مفقود الاثر و اسیر تقدیم اسلام نموده اند. در خصوص تعریف دفتر حمایت حقوقی و قضایی ایثارگران باید گفت مکانی است که کارشناسان دفاتر مزبور در آنجا به انجام امور حقوقی از جمله مشاوره حقوقی، تنظیم دادخواست و همچنین ملاقات و رویارویی با موکلین خاص خود و غیره می پردازند می توان گفت که تمامی معانی اصطلاحی ذکر شده با این دفتر قابلیت تطبیق دارد. لیکن با توجه به مطالب ذکر شده این دفاتر به مفهوم اول (بند الف) بسیار نزدیکتر می باشند. بنابراین در واقع مکانی است که در آنجا کارشناسان دفاتر حمایت به انجام امور حقوقی می پردازند که البته ماده ۱۸.م. ۲۰۳ ق.اس.پ محل استقرار این دفاتر را در مراکز دادگستری و یا سپاه پاسداران انقلاب اسلامی تعیین نموده است.

سومین واژه ایی که به تبیین مفهوم آن خواهیم پرداخت واژه کارشناس میباشد. در لغت برای واژه کارشناس نیز معانی مختلفی به کار رفته است از جمله به معنی دانای کارشناسان^۱ امور، خبره و متخصص.^۲ در اصطلاح نیز واژهی کارشناس به معنی شخصی که به مناسبت علم یا شغل یا کسب دارای معلومات و تشخیص لازم باشد به کار رفته است و نهایتاً در خصوص کارشناسان این دفاتر باید گفت اشخاصی که بدون الزام به کسب پروانه اقدام به دفاع از حقوق موکل خویش می پردازند. دفاتر حمایت از منظر ریاست محترم قوه قضائیه (حضرت آیه الله هاشمی شاهرودی (رحمه اله) رزمندان و ایثارگران و بسیجیان قشر نخبه و مبارک این انقلاب، اسلام و نظام هستند،

^۱ محمد معین، فرهنگ فارسی، چاپ هجدهم (تهران: مؤسسه نشر امیر کبیر، ۱۳۸۰)، ج ۳، ص ۲۸۰۹.

^۲ محمد جعفر جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوق، چاپ بیست و سوم (تهران: کتابخانه گنج دانش، ۱۳۹۰)، ص ۳۸۰.

همان شجره طیبه ای که به دست امام بزرگوارمان غرس شد و روز به روز امیدواریم که شاهد اعتلای این شجره باشیم. تشکیل دفاتر حمایت کار بسیار ارزنده و خوبی است و بحمد... قانونی هم شده است ایثارگران و بسیجیان از اولویت خاصی برخوردار هستند. در رابطه با مسئله حمایت حقوقی و قضایی این عزیزان و در رابطه با این دفاتر چند نکته را عرض می‌کنم. گرچه ما امیدواریم که پای این عزیزان به ددگاه و قضاوت کشیده نشود ولی بعضی از مسائل ممکن است حقوقی باشد و مسائل حقوقی در همه جا هست و نیاز هم به این چنین دفاتری وجود دارد. با پیگیری این عزیزان که مسئولیت دفاتر حمایت را به عهده دارند و با همکاری خود این عزیزان امیدوارم که به مشکلات حقوقی مراجعین رسیدگی شود زیرا از جمله هدفهای مورد نظر از ایجاد این دفاتر حمایت حقوقی و قضایی ایثارگران رسیدگی بهتر به حقوقی این عزیزان است. یکی از مسائل مهمی که از سوی دفاتر حمایت باید مورد توجه قرار گیرد این است که خیلی از مسائل حقوقی نیاز به آموزش دارد، توجه به اطلاع رسانی حقوقی و ارتقاء سطح دانش و اطلاعات حقوقی این قشر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این آموزشهای قضایی هم احقاق حقوق آنها و هم دفاع از حقوق آنها و قدرت خود آنها در برابر دفاع را تقویت می‌کند و امر بسیار مهمی است. آموزشها در سطح گسترده‌ای برای رزمندگان عزیز، بسیجیان و ایثارگران انجام بگیرد و حتی برای عامه مردم نیز نتیجه اطلاع از مسائل قضایی منجر به پیشگیری از وقوع جرم و مشکلات حقوقی می‌شود. این هم یک هدف مهم نظام موفق و یک مدیریت اجتماعی موفق است، این یک مسئله است روی استفاده از این دفاتر باید برنامه ریزی کرد و به کمک آنها طرح‌هایی را آماده کرد برای اطلاع رسانی بیشتر، ارتقاء درک و دانش، اطلاعات حقوقی و قضایی لازم برای رزمندگان و ایثارگران و بسیجیان. کار ساده‌ای هم نیست بلکه کار بسیار دشواری است و احتیاج به برنامه ریزی دارد، نیاز به طرح دارد. نکته دیگری که باز در این رابطه به ذهن من می‌رسد این است که این دفاتر تنها به مسائل حقوقی و قضایی بسیجیان نپردازند. در زمینه‌های دیگر نیز می‌توانند کمک کنند. کل حقوق و نیازمندیها و خواسته‌های به حق و مربوط به این قشر و این شجره طیبه را باید مدنظر قرار بدهند. بخشی از این حقوق مربوط به قوه قضائیه نیست و مربوط به دستگاه‌های دیگر اجرایی است. حمایت از کل حقوق آنها بایستی هدف شما باشد. این نیاز به طرح و برنامه ریزی دارد نیاز به کار کارشناسی دارد. قوه قضائیه در رابطه با حقوقی که مورد تخصص و

مرافعه است و اختلاف بین دو طرف وجود دارد اعم از اینکه هر دو شخصیت حقیقی و بخش خصوصی باشند یا نه یک طرف بخش خصوصی و طرف دیگر بخش عمومی باشد دخالت می کند، قوه قضائیه تنها حقوق متخالف فیها و متنازع فیها را بررسی می کند، و قلمرو و وظایف قوه قضائیه اینهاست. ولی حقوقی این قشر بیشتر از اینهاست و خیلی از این حقوق را این دفاتر باید دنبال بکنند، شبیه به سندیکاها عمل کنید. مثلاً سندیکاهایی که، حقوق کارگر و کارمند را دنبال می کنند، درخواست می کنند و می گیرند. می توانید بسیاری از اینها را از قوه مجریه و دستگاه های دیگر درخواست کنید، بحث کنید، اثبات کنید و بگیرید، اینها امتیازاتی است که در قوانین مختلف به رزمندگان و ایثارگران داده اند اینها را بررسی کنید، کل قوانین را بدست بیاورید، بخشی از این قبیل مسائل نیاز به این دارد که قانون وضع بشود و به هیأت دولت بدهند به مجلس بدهند تصویب شود. مسائل زیادی از این قبیل است که اینها دایره اش گسترده تر از قوه قضائیه است و مسئله ای است که در حیطه و قلمرو اختیارات وظایف و مسئولیت ما نیست. دفاتر حمایت باید سعی کنند، تلاش کنند و طرح ها و برنامه هایی را که در احقاق کل حقوق این قشر ممتاز و این قشر ایثارگر به نحو احسن مؤثر است را آماده و اجرا کنند. این کار کمترین احترام و تقدیری است که در مقابل رشادتها و فداکاریهای این قشر انجام می گیرد. بحمد... به بسیج از نظر قانونی این اختیارات داده شده که ضابط باشد. عملاً بیشتر این فشار بروی دوش نیروی انتظامی است که با مشکلات و کاستی های این مسئله روبه رو است. از این قانون می توان استفاده کرد، البته با یک طرح و برنامه و حیطه بندی در مسائل مختلف مکن است از نیروهای بسیج و سپاه در دادگستری و بسط عدالت استفاده کرد. باید بحث و بررسی شود، تحقیق شود، که در کدام زمینه های مربوطه به عدلیه و دادگستری و در کدام نوع سنخ از جرائم و مسائل و در کدام رده از مسائل و کدام بخش از کدام منطقه، این مناسبت بیشتر است. این امر نیاز به کار کارشناسی دارد. یک کمیته مشترک بین قوه قضائیه و بسیج تشکیل شود و این تقسیم بندی ها را انجام دهد. دفاتر حمایت می توانند کار کارشناسی انجام دهند، تحقیق کنند و در نهایت طرح هایی را ارائه دهند. این کار مهمی است که برای قوه قضائیه و هم برای مردم که از کمبود ضابطین قضایی رنج می برند مفید است. یک مسئله مهمتری که متأسفانه تا حالا به آن توجه برنامه ای و عملی نشده وظیفه قوه قضائیه در پیشگیری از وقوع جرم است، که از نیروی بسیج می توان در این رابطه استفاده کرد. این به عنوان

یک وظیفه از وظایف مهم قوه قضائیه در قانون اساسی آمده است. واقعاً پیشگیری و جلوگیری از وقوع خیلی بهتر و مهمتر از کیفر و مجازات مجرمین است. کسی که حقتش از بین رفته باشد باید حقتش برگردانده شود، ولی آنچه که مهمتر و برای نظام و برای جامعه سالم و موفق ضروری است جلوگیری از جرم است. یکی از فلسفه‌ها و حکمت‌های مجازات اسلامی این است که مجازات مانع از انجام جرم می‌شود. فلسفه شدت برخی از مجازاتهای اسلامی در احکام اسلامی بازدارندگی از جرم است. متأسفانه از طرفی همین شدت منشاء اشکالات و انتقادات جاهلانه دشمنان اسلام گردیده است. اگر به تاریخ نگاه کنیم اجرای مجازاتهای اسلامی اثر کاملاً موفقی داشته است. شدت مجازات از تکرار جرم جلوگیری می‌کند و این مسئله باعث می‌شود که جلوی بسیاری از جرائم نسبت به افراد بیگناه گرفته شود. از زمان پیروزی انقلاب اسلامی در این رابطه کاری انجام نشده است. علت هم آن است که بحث پیشگیری از وقوع جرم مسئله ای کلان در جامعه است، بخشی از جلوگیری از وقوع جرم دست قوه قضائیه است ولی بسیاری دیگری از آنها به عوامل دیگری بستگی دارد که از وظایف سایر سازمانها و نظام جمهوری اسلامی است. از این عوامل می‌توان به فقر، سطح فرهنگ، آداب و رسوم قبیله ای و عشیره ای و بسیاری عوامل دیگر اشاره کرد. به نظر من در بعد پیشگیری از وقوع جرم می‌توان از نیروی بسیج به نحو بسیار مناسبی استفاده کرد. یکی از کارهایی که باید بشود گسترش این نیرو در همه ابعاد جامعه است. در همه واحدها، محله‌ها، شهرها می‌توان از بسیج استفاده کرد. این برای مردم و خانواده‌ها هم مؤثر است. باعث امنیت خاطر مردم می‌شود. مخصوصاً از بعد امنیتی از بسیج می‌توان خیلی خوب و سریع بهره برد. یا گسترش بسیجیان در سطح شهرها به نحو خوبی می‌توان از وقوع بسیاری از جرائم جلوگیری کرد. بعضی جرائم را به طور خاص می‌شود نام برد. مثلاً جرم سرقت یکی از مشکلات اساسی و از جرائم و ناهنجاریهایی است که در مناطق مختلف کشور وجود دارد و پرونده‌های زیادی هم در این رابطه در دادگستریها موجود است. یکی از طرحهایی که در نظر من هست، آن است که از نیروهای بسیج برای مبارزه از جرم سرقت استفاده شود. بکارگیری این نیروها هم در پویایی آنها مؤثر است و هم تعداد زیادی به کار مشغول می‌شوند و از طرف دیگر مردم احساس آرامش و امنیت می‌کنند. این کار انجام شدنی است و نیاز به طرح و برنامه دارد و این دفاتر می‌توانند در تهیه این طرحها به ما کمک کنند. همه دستگاهها باید همکاری کنند. طرح کلان و جامع

را تشکیل دهد. ما کاملاً آمادگی داریم که از این طرحها استفاده کنیم. همانگونه که سایر دستگاهها هم می توانند بهره برداری کنند. حضرت آیت ... هاشمی شاهرودی در خاتمه بیان داشتند: قوه قضائیه آمادگی دارد آنچه مربوط به رزمندگان، بسیجیان و ایثارگران است را به نحو احسن انجام دهد. این وظیفه ماست. همچنین ایشان در جمع روسای دفاتر حمایت حقوقی و قضایی ایثارگران سراسر کشور مورخ ۱۳۸۳/۲/۱۵ فرمودند امیدوارم این نشست برای همه عزیزان و دستگاههای قضایی و عزیزان بسیجی برکات و ثمرات خوبی داشته باشد. همانگونه که در قانون نیز تصریح شده است ایجاد دفاتر حمایت حقوقی قضایی ایثارگران اقدامی به جا و لازم بوده است توسعه این دفاتر و ارتقا کمی و کیفی آن ها قطعاً به نفع مجموعه بسیج به نیرو های مشمول حمایت است و هم نفع دستگاه قضایی است. این دفاتر یکی از اقدامات مهمی را که میتوانند انجام دهند ارشاد و احیا فرهنگ حقوقی و قضایی در میان نیروهای ایثارگر و بسیجی است زیرا بسیاری از مشکلات حقوقی و قضایی ایثارگران به دلیل عدم اطلاعات کافی و نداشتن علم و دانش حقوقی است مواردی چون مقررات حقوقی تشریفات قضایی و آیین دادرسی و مسائلی از قبیل می تواند در این خصوص مورد توجه قرار گیرد. بنابراین به نظر می رسد ارشاد و احیا فرهنگ حقوقی عمومی باید به طور کلی و عمومی در سطح جامعه منتشر شود که در امور مربوط به بسیجیان این وظیفه دفاتر حمایت است که با برگزاری کلاس ها تهیه بروشور، فیلم سازی و سایر ابزار و امکاناتی که در نتیجه تحول در امور سمعی و بصر ایجاد شده است سطح آگاهی های آنها را در زمینه مسائل حقوقی ارتقاء بخشند. این امر هم به نفع حقوق شخصی بسیجیان و ایثارگران است و هم به نفع حقوق عمومی است. زیرا در صورت اطلاع و اشراف به مسائل حقوقی بسیجی سعی می کند که به گونه ای عمل کند که دچار مشکل نشود و باتوجه به لزوم حمایت از حقوق سایرین در نتیجه اقدام وی ناخواسته حقی از کسی ضایع نگردد. علاوه بر این یکی دیگر از مسائل مهمی که دفاتر حمایت می توانند انجام دهند تلاش در راستای حل مرافعات و مشکلات حقوقی مراجعین به محاکم قضایی است. به نظر بنده یکی از مباحثی که خیلی می تواند برای مختومه کردن پرونده ها و رساندن حق به صاحبان آنها به ویژه در مواردی که طرف پرونده بسیجی یا ایثارگر است مفید باشد، شوراهای حل اختلاف است. به این معنی که باتوجه به وجود دفتر حمایت در هر مجتمع یک شورای حل اختلاف تخصصی ویژه این افراد با رعایت ضوابط و

مقررات پیش بینی شده در قانون تشکیل شود و پرونده هایی که موضوع آن ها با صلح و سازش قابل پیگیری است و قریب به ۹۰٪ پرونده ها را تشکیل می دهند در این مراجع طرح و حل و فصل کردند. باید وضع به گونه ای شود در مواردی که یک طرف پرونده بسیجی یا ایثارگر باشد دفتر حمایت و یا مسئول ثبت و ارجاع پرونده قبل از طرح موضوع در محکمه آن را به یکی از شوارهای حل اختلاف مورد اشاره بفرستد. در این صورت هم طرفین راضی تر هستند و هم هزینه کمتری صرف می شود. زیرا وقتی گرایش های انتقام جویو یا کشمکش و نزاع ها از درون انسان ریزش کند، الفت و محبت و صلح جای آن را می گیرد. فلذا اگر شما این نهادینه کنید یعنی دفاتر حمایت حقوقی و قضای ایثارگراندر کنار خود شعبه شورای حل اختلاف مربوط به افراد تحت حمایت را تشکیل دهند، خیلی راحت تر می شود احقاق حق کرد. دیگر دفاتر حمایت و نیروهایی که در این دفتر هستند طرف قاضی نخواهند بود بلکه خودشان قاضی پرونده می شوند، یعنی قاضی در شورای حل اختلاف و به عبارتی شبه قاضی. نهادهای شبه قضایی سیستم قضایی را متحول می کنند و یک توسعه عظیمی را در دستگاه قضایی ایجاد کرده و می کنند. در این زمینه با هماهنگی محاکم قضایی برابر قوانین همفکری کنید و طرح لازم را ارائه دهید. در جایی که نیاز به حمایت ما بود دریغ نخواهیم کرد. اگر جایی هم لازم بود از ما خرج بشود برای این که شوراها احیاء شود ما حاضرین از خودمان خرج کنیم. من معتقدم این احیاء کنید و یکی از بهترین شکل ها و روش های حمایت از ایثارگران و بسیجیان همین است و هزینه و فشار را از دفاتر حمایت نیز کم خواهد کرد. در نظر داریم در دستگاه قضایی در مقابل هر ۲۰۰ پرونده یک شورای حل اختلاف تشکیل دهیم به عنوان مثال اگر ورودی پرونده ها در جایی سالانه ۲۰۰/۰۰۰ است در مقابل ۱۰۰۰ شعبه شورای حل اختلاف داشته باشیم. در عمل آثار این شوراها علاوه بر کم نمودن پرونده های ارجاعی به محاکم قضایی ایجاد صلح و سازش بین طرفین است که با رضایت فصل خصومت می شود. مردم راضی هستند چون پرونده هایشان به سرعت و با صلح و سازش رسیدگی می شود. از طرفی مانع مراجعه بدون دلیل بسیاری از مردم به دلیل اختلافات جزئی به محاکم است. ما در بررسی ها به این نتیجه رسیدیم که علاوه بر کم شدن پرونده های ارجاعی به محاکم آمار کل پرونده های ارجاعی به شوراها نیز کم شده است و این به دلیل عدم مراجعه بسیاری از مردم به شوراها و مراجع قضایی است زیرا بسیاری از موارد جزئی بوده و دلیلی بر پیگیری آنها دیده نمی

شده است و در واقع این یک نوع پیشگیری است. باتوجه به ایجاد یک نظارت عمومی بسیج می تواند در این زمینه حضور فعالانه داشته باشد. یکی دیگر از مسائلی که به نظر می رسد قابل توجه باشد، استفاده از امکان قانونی ضابطیت بسیج است. باتوجه به این که بسیج ضابط قضایی محسوب می شود، می تواند در برخورد با جرائم و ناهنجاری های اجتماعی فعالیت نماید. در این زمینه انتظار این است که این نیرو در رابطه با مقاصد قضائی که مقاصد مقدس و بسیار شریفی هستند یعنی گسترش عدالت، سالم سازی جامعه از جرائم، پیشگیری از وقوع جرم، احقاق حقوق عامه، ایجاد امنیت که در قانون اساسی نیز بیان شده است قوه قضائیه را یاری نماید. در حقیقت خدمت رسانی اصلی به مردم این است که آن مقاصد شکل بگیرد، امنیت جامعه شکل بگیرد. امنیت از جرائم مخصوصاً امنیت مالی، امنیت جانی، امنیت ناموسی، امنیت اقتصادی و فرهنگی که از مسائل بسیار مهمی است. باید به گونه ای عمل شود که مردم احساس کنند در جامعه پناهگاهی است که می تواند حقوق آن ها را حمایت کند. با برنامه های کلانی می توان از نیروی بسیج با این ظرفیت عظیم استفاده نمود. نیروی با کمیت و کیفیت انقلابی و ارزشی که در کمتر دستگاهی چنین نیرویی پیدا می شود و می تواند با عنوان ضابط قضایی نه به معنای مضیق کلمه بلکه در یک معنای وسیع تر یاور قوه قضائیه در این زمینه باشد. مسئولیت بسیج باید در کنار مسئولیت قضایی در هر استان برنامه ریزی کنند و به این نتیجه برسند که چگونه و با چه سازوکاری می توان امنیت اجتماعی مطلوب را فراهم آورد. امیدوارم که دفاتر حمایت این سه موضوع را که بیان شد مورد توجه قرار دهند، از قضات مدیر و مدبر که در دستگاه قضایی بحمدالله فراوان است و از برخی مدیران لایق در استان ها استفاده کنند. ماهم امکانات و بضاعتی را که داریم در اختیار عزیزان قرار می دهیم. چون واقعاً خدمت به بسیجیان را خدمت به مردم، جامعه، انقلاب و اسلام می دانیم.

بخش سوم: تحلیل حقوقی موضوع فعالیت این دفاتر

در اجرای ماده ۲۰۳ قانون استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بمنظور حمایت قضائی از بسیجیان، رزمندگان و ایثارگران، دفاتری تحت عنوان دفاتر حمایت حقوقی و قضائی ایثارگران تشکیل و برابر با مقررات این آئین نامه و سایر قوانین مرتبط فعالیت می نمایند.

افراد تحت حمایت موضوع این آئین نامه عبارتند از:

الف- جانبازان از کارافتاده کلی و جانبازان حداقل با ۲۵٪، از کارافتادگی به بالا.

ب- آزادگان و خانواده شهدا، اسراء و گروگانهای بسیج و سپاه شامل پدر، مادر، همسر و فرزندان.

ج- رزمندگان داوطلب بشرط داشتن حداقل سه ماه سابقه خدمت متوالی و یا ۶ ماه خدمت متناوب در جبهه.

د- کلیه بسیجیان در عضویت‌های فعال و ویژه به شرط داشتن حداقل ۶ ماه سابقه عضویت در بسیج و استمرار آن تا کنون

ه- امران به معروف ناهیان از منکر

د- ضابطان قضایی

و همچنین وظائف این دفاتر عبارت است انجام هر گونه حمایت حقوقی و قضائی و نیز ارائه خدمات مشاوره ای به افراد موضوع این آئین نامه که به صورتهای ذیل می باشد.

الف- ارائه مشاوره حقوقی

ب- قبول و کالت در پیگیری دعاوی و شکایات مطروحه از طرف آنها

ج- ارشاد قضائی

د- انجام اقدامات لازم جهت تسریع در رسیدگی به پرونده های مطروحه

ه- انجام کلیه وظائف مقرر در ماده ۴ قانون حمایت قضائی از بسیج در مورد افراد موضوع آن قانون

و- کمک به مراجع قضائی در تشخیص اعسار افراد معسر موضوع این آئین نامه از قبیل ارائه مدارک حقوق و اسناد اموال و املاک آنها

ز- انجام اقدامات لازم برای استفاده افراد موضوع این آئین نامه از امتیازات و تسهیلات قانونی

بند اول: نحوه فعالیت دفاتر

اقدامات دفاتر با درخواست کتبی متقاضی و پس از اطمینان از دارا بودن هر یک از شرایط مندرج در ماده ۲ این آئین نامه آغاز می گردد. کلیه اقدامات دفاتر در هر مرحله از مراحل دادرسی، با درخواست و اعلام فرد متقاضی صورت می گیرد و قبول وکالت از سوی دفاتر حمایت باید به مراجع ذیربط اعم از قضائی، انتظامی و سایر سازمانهای مرتبط، اعلام و سازمانها و مراجع مزبور نیز موظفند در چارچوب این آئین نامه همکاریهای لازم را بعمل آورند. دفاتر حمایت در اجرای وظائف خود دارای اختیارات ذیل می باشند؛

الف- انجام اقدامات لازم برای آگاهی از آخرین وضعیت پرونده متقاضی

ب- انجام مکاتبات لازم و تنظیم و ارسال دادخواست و لوایح بعنوان وکیل متقاضی

ج- شرکت در جلسات دادرسی و یا سایر جلسات متشکل در رابطه با پرونده

د- انجام هرگونه اقدام ضروری در جهت حسن اجرای وظائف محوله

بند دوم: محل استقرار و نحوه ارتباط

این دفاتر در مراکز دادگستری و یا سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مستقر می گردند و حوزه صلاحیت آنها نیز منطبق با حوزه قضائی مرکز دادگستری مربوط می باشد. مسئولین و وکلای منتخب دفاتر در اجرای وظائف خود باید همکاری شایسته را با مراجع قضائی بعمل آورند. همچنین کلیه دفاتر موضوع این آئین نامه تحت نظارت دفتر مرکزی حمایت قضائی که در نیروی مقاومت بسیج سپاه تشکیل می گردد

منابع و مآخذ

۱. سادات اسدی، لیلا- شگری، درسنامه آیین دادرسی مدنی، انتشارات چاپ اول ۱۳۹۰
۲. جعفری لنگرودی محمد جعفر، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، جلد دوم، ۱۳۹۲
۳. جعفری لنگرودی محمد جعفر، مبسوط در ترمینولوژی، جلد سوم، انتشارات گنج دانش، ۱۳۹۲
۴. منصور جهانگیر، مجموعه قوانین با آخرین اصلاحات، نشر دیدار، چاپ چهل و نهم، ۱۳۹۳
۵. مهاجری علی، مبسوط در آیین دادرسی مدنی، جلد سوم، نوبت چهارم ۱۳۹۲
۶. شاملو احمدی محمد حسین، فرهنگ اصطلاحات و عناوین جزایی، نشر دادیار ۱۳۹۰
۷. توانا علی، کتاب قانون آیین دادرسی مدنی، چاپ اول، انتشارات حقوق اسلامی، ۱۳۸۵
۸. شمس عبدالله، موارد صدور دستور موقت و عوامل مؤثر در تشخیص آن، فصلنامه حقوقی ۱۳۸۳
۹. شمس عبدالله، تامین در تامین خواسته، تحقیقات حقوقی پاییز ۱۳۷۴ تا بهار ۱۳۷۵
۱۰. بهری حمید، محمدی سام، زارعی رضا: مقایسه دستور موقت با تامین خواسته و روش های اعتراض به دستور موقت، پژوهشنامه ی حقوقی، سال اول، شماره اول، پاییز ۱۳۸۹
۱۱. بقال شیروان محمود، تامین خواسته و خسارت احتمالی در سند تجاری چک، مجله قضاوت آذر و دی ۱۳۹۰ - شماره ۷۳
۱۲. صفیان سعید، نقدی بر ماده ۱۲۸ قانون آیین دادرسی دادگاه عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۹،

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی